

Folketingets udvalg for Miljø

Att. Udvalgssekretær Morten Villumsen

Vedr. foretræde for udvalget den 29. januar – Ove Reuss Schmidt, Palle Dahlmann og Hans Otto Sørensen.

Indledningsvis vil vi gerne takke udvalget for muligheden for at forelægge de konsekvenser, som en mulig vedtagelse af L. 94 vil medføre for en række af os bønder i marsken langs Vadehavet. Vi vil især gerne takke de medlemmer, der gennem spørgsmål til os under mødet gjorde det muligt at uddybe vore synspunkter.

Vi håber inderligt, at vort besøg ikke har været forgæves, og at et samlet udvalg vil søge at overbevise ministeren om, at loven skal tages af bordet.

Vi vil også gerne gentage vores invitation til udvalget om at besøge os bønder i den sønderjydske marsk. Vi vil meget gerne modtage Jer her, så I ved selvsyn kan danne Jer et førstehåndsindtryk af de fatale konsekvenser, som denne lov vil få. Og det kunne være en rigtig god idé at tage ministeren med, så kunne hun ved selvsyn se, at det er helt almindelige græsmarker, som hun nu vil tvinge ud af drift.

Vi håber dernæst, at vi fik følgende frem under mødet, og at udvalget fik en forståelse for følgende konsekvenser:

At loven vil få katastrofale følger for en række bønder i marsken (og sikkert også i andre områder af landet).

At malkekøerne vil forsvinde fra de hårdest berørte ejendomme. Og de vil ikke blive erstattet af ammekøer.

At marskbondekulturen vil lide ubodelig skade.

At den kultur, der er i marsken, skabt af mange generationers bønder, vil forsvinde.

At den natur, der er der i dag, vil lide skade.

Det man vil beskytte (hvis det er målet) er resultatet af den drift, som man nu vil forbyde. Og at dette vil give det helt modsatte resultat. Tidselmarker, tagrørsskove, brændenældkulturer, etc. vil komme til, og den nuværende kultur-natur ødelægges. Lovforslaget viser således også manglende respekt for generationers slidsomme indsats, og manglende respekt for vores kultur.

At viber, sanglærker, kobbersnepper, brushøns, engsnarer, stære, der i dag ruger og fouragerer på vore græsmarker vil få ødelagt en del af deres levesteder og gå tilbage i antal (og der er allerede kun få tilbage i Danmark).

At det angivne areal på **anslået 45.000 hektar, der rammes, er langt undervurderet**. Ministeren har ikke givet udvalget korrekte oplysninger. Der er i de senere måneder foretaget en ny udpegning af Naturstyrelsen, der væsentligt øger arealet, i hvert fald i vort område. Der er for nogle områder tale om forøgelser på indtil flere hundrede procent. Ydermere må anføres, at der til de 45.000 hektar kommer de arealer, der har en 5 årig MVJ-aftale. De har jo ikke en N-kvoté i dag, men vil jo have det, når MVJ-aftalen løber ud, og den hidtidige drift må genoptages. Hertil kommer også de økologiske arealer. Når den økologiske drift om nogle år igen ophører på disse arealer, skulle de jo også have en N-kvoté og kunne gødes med de nuværende regler.

Hertil kommer de arealer, der er omfattet af Randzonenloven. Når disse arealer tillægges de omtalte § 3-arealer, bliver det til så mange hektar, at det alene af den grund får karakter af et ekspropriativt indgreb i ejendommens drift. Og det må vel også forventes, at Randzonenloven igen ophæves.

At vi ingen meddelelser fik om udfaldet af den af Naturstyrelsen foretagne revurdering; mange vidste end ikke, at den var i gang, og der var siden ingen høring, eller anden information. Og at klageadgangen hos kommunen er illusorisk; de har allerede sagt, at de vil forvalte loven meget restriktivt. Denne proces har ikke været et demokrati værdig. Da jeg (som planteavlskonsulent for Ove Schmidt) stillede til en sådan vurdering hos ham, havde jeg medbragt markplaner for mange år, jeg havde medbragt kopier af EU-ansøgninger, etc. og ville vise dem til Naturstyrelsens repræsentant. Hun ville end ikke se dem, ikke høre om dem; hun var oprigtigt ligeglad. Så dyrkningshistorien spillede ingen rolle overhovedet.

At det årlige tab pr. hektar er langt større end angivet af Naturstyrelsen, når foderet skal hentes 6 – 10 km væk – måske mere end 5.000 kr. pr. hektar. Og dette bliver jo konsekvensen for de bønder, der ikke bare lukker ned, og sælger besætningen.

At der også er store driftsmæssige tab, når ejendommen reelt ikke kan føres videre. På de berørte ejendomme tabes jo en stor del af harmoniarealet. Da der næppe er mulighed for at erhverve andre arealer, dels på grund af afstand til mulige arealer, dels fordi egenkapitalen udhules voldsomt ved dette indgreb, skal besætningen jo skæres ned. Da de faste omkostninger jo i kraft af deres natur ikke kan skæres ned i nær tilsvarende omfang, vil dette betyde, at enten må ejeren forlade ejendommen, eller i hvert fald køerne må forlade ejendommen og ejeren søge arbejde i byerne mod øst.

At værditabet pr. hektar sikkert vil udgøre helt op til 80.000 - 100.000 kr. pr. hektar. Jord, der ikke må dyrkes normalt, handles vel til 30.000 – 40.000 kr. pr.

At muligheden for dispensation er helt illusorisk – ingen vil give lån til en jord, der drives på en dispensation (det ligger jo implicit i ordet dispensation, at det er en afvigelse fra det normale, og at denne kan være væk i morgen). Jeg synes, at udvalget burde rette henvendelse til Finansrådet for at høre deres vurdering af dette forhold.

At der vil tabes mange lokale arbejdspladser, hvis denne lov går igennem, og loven generer ingen til erstatning heraf. At loven også af denne grund er i stærk modstrid med regeringens og Folketingets vækstplaner. Vi vil foreslå udvalget at kalde vækstministeren og finansministeren i samråd.

At urbaniseringen vil fortsætte og forstærkes. Og at affolkningen i vort område fortsætter. Allerede inden midten af dette århundrede vil samfundsstrukturen i vort område være brudt sammen, om udviklingen bare fortsætter som nu. Udvalget burde besøge udvandrermuseet i Växjö i Sverige for at se konsekvenserne for et samfund, hvor alle de unge forlader området.

At det samlede tab bare for os tre bønder løber op i et tocifret millionbeløb. Og at ministeren har fremsendt nogle beregninger til Jer og til Folketinget med angivelser af enkelte bønders tab ved loven, som ligger meget fjernt fra den virkelige verden. Dermed har ministeren forsømt at lave en ordentlig og tilbunds gående konsekvensanalyse af loven, som ellers burde være en selvfølge ved enhver ny lov. Og at ministeren dermed har forsømt sin pligt til at give korrekte oplysninger.

Vi nævnte under mødet en anden af egnens store landmænd, Kresten Hansen i Lunde, syd for Skærbæk. Meget af hans jord er på samme kort som Ove Schmidts. Han har en meget stor malkekvægsbesætning. Han har ca. 273 hektar jord. Han nævnte for mig for et par dage siden, at indtil for ganske nylig, troede han, at det måske var henimod 40 hektar, der var § 3, men nu viser en gennemgang på kortet siden ”revurderingen”, at der måske er 86 hektar, der er omfattet, alle intensivt dyrkede arealer. Jeg synes, at udvalget burde kontakte ham. Han virkede meget rystet, da jeg talte med ham i telefonen. Han har mobil nr. 61392929.

Marsken er et kulturlandskab, skabt af mange generationer af marskbønders trofaste og nøjsomme slid. De marker i marsken, som er blevet omfattet af § 3, er resultatet af århundreders drift, som vi kender den. Når man nu vil forbyde denne drift, for at bevare arealerne som de er, er dette jo totalt selvmodsigende. Disse dyrkede arealers tilstand er jo netop blevet til det, som de er, som en konsekvens af den drift, men nu vil forbyde. Forbyder man nu denne driftsform, vil der komme en ny tilstand, der vil være meget forskellig fra den nuværende.

Vi vil herefter gerne knytte nogle kommentarer til ministerens brev af 23. januar til udvalget.

Når man læser ministerens svar til udvalget, virker det som om, at hun er fuldstændig ligeglad med landbruget, og de skæbner, som hun nu er ved at knuse. Vi synes, at det er en meget arrogant, en meget forkert og en meget urimelig holdning. Og slet ikke i tråd med vores demokratiske tradition i Danmark, men derimod en meget fundamentalistisk tilgang til andre menneskers tilværelse og levebrød.

Når disse bønders – vore - kreditgivere, banker, etc. finder ud af, at et landbrug måske har en femtedel eller en fjerdedel af sin jord, der nu bliver omfattet af denne regel, vil der ske et af to. Enten fastholder man den eksisterende belåning af ejendommen, men øger rentesatsen med måske 3 eller 4 % og bidragssatsen med måske 1 %, hvilket i sig selv er det samme som at lukke bedriften, eller også opsiges man engagementet og sætter ejendommen til salg og tager tabet med det samme. Men bonden er da væk for stedse.

Det er jo ikke holdbart at sige, at man bare kan tilpasse sig. Jeg synes ministeren skylder udvalget og de berørte bønder at forklare, hvorledes dette skulle kunne lade sig gøre. Man kan helt sikkert ikke købe mere jord, når ens egenkapital er væk, og skal man til at forpakte jord måske 5 – 6 km

væk vil dette også fuldstændigt vælte økonomien på ejendommen. Eller man reducerer besætningen, og da er alle udviklingsmuligheder væk, og bonden også snart væk. Når indkomsten falder, men udgifterne består, skal man vist være ansat i Naturstyrelsen for at tro, at man stadig kan tilpasse sig og overleve. Det vil ikke være muligt at erstatte malkekøerne med ammekøer eller fedekvæg. Dels vil arealerne kun kunne give føde til ganske få, dels kan man ikke, af flere forskellige grunde, have køer med små kalve på græs i marsken, og dels er der absolut ingen penge i at have ammekøer

Mange bønder vil forsøge at gøre alt for at overleve. Det er deres levebrød, det er deres livsform, og gården er familiens hjem. De vil måske forsøge forpagte jord langt væk. Med mere transport på vejene med traktorer, gyllevogne, etc., mere CO2-udslip., dårlig fordeling af gyllen til følge. Men en bonde, der nu skal køre gylle seks km væk og hente 4 slæt græsensilage, majs, etc. tilbage til ejendommen, vil blive meget stærkt påvirket. Der var den anden dag en artikel i en af aviserne, der viste, at dette årligt kan koste op mod 5.000 kr. pr. hektar.

Uanset, hvordan man vender og drejer det, og al florumvunden retorik til trods, vil dette få voldsomme konsekvenser for en række bønder her på egnen.

Og at få ophævet denne status som § 3 er helt op ad bakke. En henvendelse til Kommunen giver det svar, at de vil forvalte sådanne anmodninger meget restriktivt!!!! Har lige prøvet det i en anden sag.

Og herefter nogle helt konkrete forhold i ministerens brev.

I ministerens brev hæfter vi os ved to ting, som hun skriver:

”Der er derfor efter Naturstyrelsens vurdering ikke noget i lovforslaget, der forpligter de i henvendelsen omtalte lodsejere til at ophøre med at gødske og sprøjte i det omfang, det er anført i henvendelsen”. Det betyder vel, at vi kan fortsætte som hidtil? Eller er det noget, som vi har misforstået?

Og: ” Endvidere vil der i almindelighed være forskel på driften på § 3-beskyttede arealer og andre landbrugsarealer, da intensiv landbrugsdrift ikke er forenelig med § 3-beskyttelsen. Naturstyrelsen vurderer derfor, at det i de fleste tilfælde vil være muligt på samme måde som i dag, hvor lodsejer også skal tage særlige hensyn til den beskyttede natur at tilpasse driften på de dele af arealerne, der er omfattet af § 3”. Betyder dette, at de arealer, som vi hidtil har drevet intensivt, slet ikke kan udpeges til at være omfattet § 3? Og dermed også, at de arealer, der nu er blevet registrerede, igen skal have deres status som § 3 slettet, fordi de hele tiden har været intensivt dyrket.

Endvidere skriver ministeren: ”Det foreslåede forbud mod gødskning og sprøjtning vil kun gælde på arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Forbuddet er ikke til hinder for, at drift med gødskning og sprøjtning fortsættes på arealer og delarealer, der ikke er omfattet af § 3. § 3-beskyttelsen er endvidere ikke til hinder for adgang til ikke-beskyttede arealer, herunder med maskiner, der anvendes til gødskning og sprøjtning af disse”. På en række af vore marker optræder der nu striber – på kryds og tværs - på måske omkring 10 meters bredde, jvf. de fremsendte kort, der er udpeget til § 3. Det er jo ofte i praksis næppe muligt at give gødning og anvende plantebeskyttelsesmidler på sådanne marker, uden at der også vil komme noget på disse striber. Skal lovens tekst tages for pålydende, vil dette, i tilfælde af kontrol, medføre politianmeldelse, bøde, indberetning til EU og fradrag i den retmæssige støtte. Skal vi læse ministerens brev sådan, at det i påkommende tilfælde ikke kommer til at ske, og at der derfor i praksis ikke skal tages hensyn til sådanne fragmentariske udpegninger, når der spredes staldgødning, handelsgødning og lignende, samt anvendes plantebeskyttelsesmidler?

Videre hedder det i ministerens brev: ”Naturstyrelsen kan derfor heller ikke umiddelbart vurdere, om der er tale om sager, hvor det kan forventes, at der vil blive meddelt dispensation eller foretaget ekspropriation”. Når Naturstyrelsen her åbent erkender, at den i disse tre meget velbelyste tilfælde ikke kan vurdere, om der er tale om ekspropriation, hvem kan så? Skal vi, uanset om loven bliver vedtaget eller ej, alene af denne her anførte grund roligt fortsætte den hidtidige og lovlige drift, idet vi jo ikke kan opgive den, inden vi får at vide, om der vil blive lavet ekspropriation og givet erstatning. I mange tilfælde vil ekspropriationen vel også skulle omfatte hele ejendommen, idet en rentabel drift uden disse arealer til rådighed ikke længere vil være mulig.

Dernæst er det meget påfaldende, at ministeren ikke forholder sig til den kendsgerning, at når den nuværende drift, der har skabt kulturen og naturen på disse marker, forbydes, vil tilstanden herpå ændre sig markant. Og levevilkårene for en række fuglearter, såsom viber, brushøns, sanglærker, kobbersnepper, vil forringes markant. Hvad vil udvalget foreslå som modtræk mod dette, om loven skulle blive vedtaget?

Dernæst er det også meget tydeligt af ministerens brev, at der er meget, meget langt fra den virkelige verden i marsken, til den virkelighed, der beskrives i ministerens brev. Vi synes, at udvalget burde opfordre ministeren til at tage os i området med på råd om, hvordan tilstanden på disse arealer bedst sikres. Vi tror, at den eneste farbare vej er samtale, samarbejde og forståelse.

Hvis kulturen og naturen i marsken skal overleve, må I lade marskbonden overleve.

Miljøet i marsken kan kun overleve, hvis I lader marskbonden leve.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in black ink, reading "Hans Otto Sørensen". The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial 'H'.